

MONOGRAFIJA, KURIANTI MITĄ APIE ALGIRDĄ BRAZAUSKĄ

DR. AUDRONĖ VEILENTIENĖ

2018 metais buvo išspausdinta Sauliaus Grybkausko ir Mindaugo Tamošaičio monografija „Epochų virsmo sukuriuose: Algirdo Brazausko politinė biografija“¹. 2019 m. pradžioje ta pati monografija buvo išspausdinta kitoje leidykloje nauju viršeliu ir pavadinimu „Žmogus, jungęs epochas: Algirdo Brazausko politinė biografija“². Tai pirmoji istorikų monografija, skirta Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto pirmajam sekretoriui, 1990 m. kovo 11-osios Nepriklausomybės Akto signatarui, Seimo nariui, Seimo Pirmininkui, Lietuvos Respublikos Prezidentui ir Ministrui Pirmininkui Algirdui Mykolui Brazauskui.

Monografiją sudaro įvadas, 12 dalių ir išvados. Pirmąsias 6 dalis, apimančias laikotarpį nuo vaikystės, mokyklos ir studijų metų iki Sąjūdžio gimimo, rašė istorikas Saulius Grybkauskas, kitas 6 dalis – nuo Sąjūdžio susikūrimo iki A. Brazausko mirties – istorikas Mindaugas Tamošaitis. Monografija autoriai užsibrėžė „užpildyti esamą istoriografinę spragą, pateikdami savo požiūrį į vieno svarbiausių Lietuvos vadovų, Algirdo Brazausko, politinę veiklą“ (p. 10). Įvade autoriai teigia, kad tai bus ne vien pasakojimas apie vieną asmenį, bet ir apie „visą žmonių kartą, patyrusią okupacijas, išgyvenusią intensyvią sovietizaciją, dirbusią ir kūrusią vėlyvuosiu sovietmečiu ir tapusią nepriklausomybės atkūrimo dalyve ir liudininke“ (p. 10). Vertindami A. Brazausko įtaką, jo vadovavimo Lietuvos valstybei laikotarpį jie apibūdina kaip „Brazausko epochą“ ir „Epochą po (arba be) Brazausko“ (p. 7), o ter-

¹ Grybkauskas, S.; Tamošaitis, M. *Epochų virsmo sukuriuose: Algirdo Brazausko politinė biografija*. Vilnius: Diemedžio leidykla, 2018, 416 p.

² Grybkauskas, S.; Tamošaitis, M. *Žmogus, jungęs epochas: Algirdo Brazausko politinė biografija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2019, 416 p.

Saulius GRYBKASKAS
Mindaugas TAMOŠAITIS

EPOCHŲ VIRSMO SŪKURIUOSE

ALGIRDO BRAZAUSKO
POLITINĖ BIOGRAFIJA

Grybkauskas Saulius, Tamošaitis Mindaugas. *Epochų virsmo sūkuriuose: Algirdo Brazausko politinė biografija*. Vilnius: Diemedžio leidykla, 2018, 416 p.

minus „vadovavo“ arba „valdė“ (p. 7) autoriai vartoja kaip sinonimus. Tai turbūt atspindi autorių požiūrį į Prezidentą kaip valdovą, kuris yra nesuderinamas su demokratinės valstybės principais.

Įvade šalia terminų „Sovietų Sąjunga“, „sovietmetis“, „sovietinis“ (p. 8) vartojami ir terminai „Tarybų Sąjunga“, „Tarybų Lietuva“, „tarybinis laikotarpis“ (p. 9). Kartais šie terminai parašyti viename sakinyje. Pavyzdžiui, rašoma: „Jų dėka pavyko susidaryti išsamų TSRS valdžios pareigūnų požiūrį į A. Brazauską ir iš *sovietų* imperijos siekiančias išsivaduoti tris Baltijos valstybes“ (11 p.). Dėstant vyrauja terminai „Tarybų Sąjunga“, „Tarybų Lietuva“, „tarybinis laikotarpis“. Autoriai niekur nepaaiškino jokių šių termino pasirinkimo motyvų, nors ankstesniuose savo darbuose jie vartojo terminus „sovietų“, „sovietinis“³. Kaltinti autorius nostalgija sovietų okupacijos laikotarpiui negalėtume dėl to, kad jie buvo paaugliai, kai Lietuva atkūrė nepriklausomybę, todėl šis staigus autorių pasikeitimas verčia spėlioti apie svetimą įtaką, galbūt monografijos užsakovų.

Monografijoje autoriai naudoja didelę šaltinių bazę: dienoraščius, archyvinius dokumentus, publikacijas žiniasklaidoje ir interviu su amžininkais arba jų atsiminimus. Kai kurie šaltiniai Lietuvos istoriografijoje naudojami pirmą kartą, pavyzdžiui, A. Brazausko gimnazisto dienoraštis, LSDP archyvo dokumentai ir kt., kas neabejotinai didina monografijos vertę. Taip pat pirmą kartą Lietuvos istoriogra-

³ *EPOCHAS jungiantis nacionalizmas: tautos (de)konstravimas tarpukario, sovietmečio ir posovietmečio Lietuvoje*. Autoriai: A. Švedas, V. Ivanauskas, S. Grybkauskas, R. Zizas, V. Sirutavičius, Č. Laurinavičius, L. Svolkinas / Mokslinis redaktorius Č. Laurinavičius. Vilnius, LII leidykla, 2013; Grybkauskas, S. *Sovietinė nomenklatūra ir pramonė Lietuvoje 1965–1985*. Vilnius, LII leidykla, 2011; Tamošaitis, M. *Didysis apakimas. Lietuvių rašytojų kairėjimas 4-ajame XX a. dešimtmetyje*. Vilnius, 2010; To paties. *Vinco Krėvės-Mickevičiaus politinė biografija. Rašytojo tragedija politikoje*. Vilnius, 2012; To paties. *Skausmingas praregėjimas. Lietuvių rašytojai Antrojo pasaulinio karo metais ir pokariu*. Vilnius, 2014; Kazys Grinius ir jo bendražygiai Lietuvos politiniame gyvenime 1926–1940. *Valstiečiai liaudininkai autoritarizmo laikotarpiu*. Vilnius, 2014; To paties. *Prieštaringas iš(si)laisvinimas: lietuvių rašytojai tautinio atgimimo laikotarpiu*. Vilnius, 2016.

fijoje naudojami LSDP archyviniai dokumentai: partijos tarybos, prezidiumo posėdžių protokolai, suvažiavimų dokumentai, saugomi partijos centrinėje būstinėje. Jie atskleidžia A. Brazausko požiūrį į partijos narius, santykius su kitomis partijomis, vidinius LSDP užkulisius. Monografiją praturtina autorių daryti interviu su A. Brazausko aplinkai artimais žmonėmis, tarp jų – broliu Gerardu Brazausku, dukra Laima Mertiniene, partijos bičiuliais Vladimiru Beriozovu, Česlovu Juršėnu, Justu Vincu Paleckiu, Lionginu Šepečiu.

Knygoje bandoma nešališkai ištirti A. Brazausko asmenybės formavimąsi, jo stulbinančią karjerą sovietų okupacijos metais ir sugebėjimą išlikti vadovaujančiose pozicijose nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje, tačiau jau monografijos pradžioje į akis krinta pateiktiems faktams prieštaraujantys vertinimai ir bandymas pateisinti moksleivio A. Brazausko lojalumą sovietų okupacijai. Pavyzdžiui, daug dėmesio skiriama A. Brazausko stojimui į komjaunimą 1949 m. kovo 22 d., kai jis buvo Kaišiadorių gimnazijos 6 klasės moksleivis. Rašoma, kad šis žingsnis sutapo su vienu didžiausių trėmimų į Sibirą, vykusiu kovo 24–25 d., tai paskatino daugiau jaunuolių stoti į komjaunimą, siekiant išvengti trėmimų (p. 20). Nors jau kitame sakinyje pripažįstama, kad A. Brazauskas įstojo anksčiau ir apie būsimą trėmimą negalėjo žinoti. Toliau rašoma, kad A. Brazausko šeimoje nebuvo didelio „komunizmo stytybos entuziazmo“, ir remiamasi jo brolio Gerardo pasakojimu, kad tuo metu mokytojai įtikinėjo, jog būdami ne komjaunuoliai neįstos į aukštąją mokyklą (p. 21). Tačiau šį spėjimą paneigia oficiali tų laikų statistika. 1951 m. gruodžio 15 d., kai A. Brazauskas jau studijavo, Kauno politechnikos institute iš 2207 studentų dauguma – 1599 studentai buvo nepartiniai, o komjaunimo organizaciją tuo metu sudarė 597 nariai⁴.

Nors monografijoje menkinamas stojimo į komjaunimą faktas, tačiau teigiama, kad A. Brazauską sovietinė socializacija įtraukė gana

⁴ *Komjaunimo organizacija Kauno universitete ir Kauno politechnikos institute (1922–1972 metai)*. Vilnius, 1979, p. 101.

anksti dėl sovietinio ideologizavimo gimnazijoje ir todėl, kad jo artimiausioje aplinkoje nebuvo sovietinei doktrinai priešingų pavyzdžių (p. 22). Besimokydamas gimnazijoje A. Brazauskas didžiąsiai esąs „tarybinis moksleivis“ ir apie tai rašė dienoraštyje, todėl jo stojimas į komjaunimą buvo dėsningas žingsnis, atspindintis jo besiformuojančią pasaulėžiūrą, o ne nulemtas noro įstoti į aukštąją mokyklą. Tuo laikotarpiu vis dėlto dauguma jaunuolių nestojo į komjaunimą, o beveik visuotinis stojimas į komjaunimą vyko vėlyvuojū sovietmečiu. Monografijoje nemažai vietos skiriama gimnazijoje dėstytiems dalykams ir jų ideologizavimui, tačiau nieko nerašoma apie studijų ideologizavimą Kauno politechnikos institute ir tuo laikotarpiu tvyrojusią baimės ir nepasitikėjimo atmosferą, apie kurią rašoma leidiniuose, skirtuose KGB, ar LKP veiklos tyrimuose bei amžininkų atsiminimuose⁵. Apsiribojama pasakojimu apie A. Brazausko mokslo ir sporto pasiekimus.

Rašydamas apie sėkmingą A. Brazausko karjerą baigus studijas, autorius akcentuoja palankiai susiklosčiusias aplinkybes ir sugebėjimą vadovauti, tačiau tai neįtikina. Autorius daug dėmesio skyrė intrigoms Lietuvos komunistų partijos vadovybėje, tačiau komunistinės nomenklatūros gyvenimas tai nėra to laikotarpio eilinių Lietuvos žmonių gyvenimas, todėl aiškinimas, kad tai yra knyga apie visos kartos gyvenimą, nėra teisingas.

S. Grybkas siūlo nesigilinti į klausimą, kas buvo sovietinis ar nesovietinis. Jis rašo: „Ne tiek svarbu, kas buvo sovietinis, svarbiau – kokia mūsų visuomenė buvo sovietmečiu. Todėl reikėtų peržengti neproduktyvią „sovietinis – antisovietinis įtampą“, kuri riboja tuometinės situacijos respublikoje atskleidimą. Šiandieną reikia imtis gilesnių ir platesnių problemų, išvengiant paties klausimo apie sovie-

⁵ Anušauskas, A. *KGB Lietuvoje. Slaptosios veiklos bruožai*. Vilnius, 2008; Tamašauskas, A. *Iš Kauno universiteto ir politechnikos instituto praeities. Komunistų partinės organizacijos raidos ir veiklos apžvalga*. Kaunas, 2000; Šešelgis, K. *Gyvenimas. Mokslo darbai*. Vilnius, 2000.

tiškumą šabloniškumo ir schematizmo, siekiant nesudėlioti tuometinę visuomenę į atskiras „sovietinis – antisovietinis – nesovietinis“ lentynėles, bet visuomenę priimti kaip visumą, kur net radikalai skirtingos grupės buvo vieno ir to paties, lietuviško socio kultūrinio sovietmečiu dalyvės, kurių egzistavimas buvo atpažįstamas ir pripažįstamas per bendradarbiavimą, bendravimą ar net oponavimą, konfliktus bei priešiniavimą.“ (p. 91) Abejotina, ar įmanoma okupuotos ir aneksuotos valstybės visuomenę priimti kaip visumą, tačiau atskirų jos narių ar grupių poelgius okupacijos laikotarpiu būtų galima vertinti remiantis humanizmo ir bendražmogiškųjų vertybių kriterijumi bei pagal jų požiūrį į Lietuvos nepriklausomybę. Kitas klausimas, ar galima Lietuvą sovietų okupacijos metais vadinti sovietiniu terminu „respublika“, taip tarsi pripažįstant, kad ji turėjo savarankiškumą?

Dar daugiau klausimų kyla skaitant monografijos dalį, parašytą M. Tamošaičio. Autorius bando objektyviai vertinti A. Brazausko laikyseną priimant jo ir komunistų partijos ateitį lemiančius sprendimus, rašydamas, kad jis buvo atsargus, svyruojantis, laikėsi laukimo taktikos (p. 159). Taip pat autorius pripažįsta, kad pagrindinis LKP atskyrimo nuo SSKP šalininkų motyvas buvo „vienintelis ir paskutinis šansas LKP išlikti realia politine jėga“, nes priešingai „200 000 LKP narių su savo keliais tūkstančiais partinių organizacijų būtų pasmerkti agonijai, izoliacijai nuo visuomenės ir galop – politinei mirčiai“ (p. 160). Jis rašo, kad „LKP XX suvažiavime priimti sprendimai visam būriui savarankiškos LKP narių atvėrė naujas galimybes ir perspektyvas likti politikoje darant savo kaip politikų karjerą atkurtoje Lietuvoje“, ir pateikia Česlovo Juršėno skaičiavimus, kad apie 100 savarankiškos LKP XX suvažiavimo delegatų tapo Kovo 11-osios Nepriklausomybės Akto signatarais ir Seimo nariais, 1 – Prezidentu, 4 – premjerais, 19 – ministrais, 13 – ambasadoriais (p. 181).

Tačiau rašant apie LKP ir Sąjūdžio santykius autoriaus objektyvumas dingsta – LKP ir A. Brazausko veiksmai teisinami, o Sąjūdžio – vertinami dažniausiai negatyviai, nevenigiant marginalizavimo. Tą

parodo dažnai vartojamas „Sąjūdžio radikalų“ terminas. Pavyzdžiui, vertinant savarankiškos LKP susikūrimą rašoma:

„Be to, dėka savarankiškos LKP susikūrė stipri politinė kairioji jėga, kuri nepaisant Sąjūdžio radikalų, o vėliau – konservatorių užmačių, neleido įsivyrauti labai stipriai dešiniųjų pažiūrų jėgai, galėjusiai primesti savo diktatą Lietuvos piliečiams. Taip buvo išlaikyta jėgų pusiausvyra, o kartu ir kairės dešinės priešprieša, kuri nesumažėjo ir po A. Brazausko mirties: pirmiausia tose politinėse jėgose dalyvauja nemažai dar nepriklausomybės pradžioje aktyvių politikų ir tarp kai kurių iš jų (socialdemokratų ir konservatorių) išlikę ne tiek ideologinių, kiek asmeninių nesutarimų tarp jų vertinant netolimą praeitį, kairiesiems dažnai bandant prikišti komunistinę praeitį.“ (p. 181) Autorius nebandė įsigilinti, kokios nesutarimų priežastys, ir nuėjo lengviausiu keliu – nutarė, kad tai asmeninio pobūdžio nesutarimai.

Atsiskyrusi LKP atsiribojo nuo stalinizmo nusikaltimų ir jos nariai manė, kad jie neatsakingi už vykdytas represijas ir kitaminių persekiojimą, tačiau apie komunistų partijos nusikaltimus LKP XX suvažiavime kalbėdamas Liudas Truska teigė, kad dauguma komunistų, „kaip žmonės, niekuo dėti dėl LKP praeities, tačiau organizacija – atsakinga“⁶. M. Tamošaitis manė, kad atsiribojusi nuo praeities ir pasivadinusi kitu pavadinimu LKP tapo visiškai naujo turinio partija (p. 146), todėl monografijoje nuoširdžiai ją gynė, nevengdamas LKP „puolimo“ 1990–1991 m., palyginti su žydų kaltinimu nacių okupacijos metais (p. 212), nors tai negali būti lyginami dalykai.

Autorius rašė, kad „siekiant eliminuoti komunistus pirmiausia buvo pasikėsinta į partijos turtą“. Po pučo uždraudus SSKP buvo išaldytos ir jau pavadinimą pakeitusios į LDDP partijos sąskaitos, vėliau konfiskuotas visas turtas ir lėšos, o A. Brazauskui teko atsiveikinti su tarnybiniu automobiliu (p. 221). Kodėl istorikui nekilo klausimas, ar partija turėjo teisę į šį turtą, kuris jai buvo suteiktas okupacijos sąly-

⁶ Truska, L. *Tautinis atgimimas ir istorija*. Dėl Lietuvos komunistų praeities klaidų ir padarytų nusikaltimų. Vilnius, 2012, p. 274.

gomis? Jei atsiskyrusi LKP (vėliau – LDDP) tapo nauja, demokratine partija, galėjo pati savo turtą perduoti valstybei ir tapti tokia pati, kaip ir kitos partijos, kurios kūrėsi tuo laikotarpiu ir neturėjo jokio turto, tuomet visų partijų startinės pozicijos būtų lygiavertės.

Stebina ir tai, kad M. Tamošaitis, labai kritiškai įvertinęs Lietuvos rašytojus, padėjusius Sovietų Sąjungai įtvirtinti okupaciją⁷, staiga netenka kritinio požiūrio, rašydamas apie A. Brazauską. Gindamas knygos herojų, autorius ypač kritiškai, nevengdamas marginalizavimo, vertina Vytautą Landsbergį. Pavyzdžiui, I Vyriausybės nuvertimą autorius vadina „V. Landsbergio perversmu“ (p. 213–214), o, darydamas išvadas apie referendumą dėl Prezidento institucijos, prognozuoja, jei referendumas būtų laimėjęs, V. Landsbergis Lietuvoje būtų įvedęs panašų režimą kaip A. Lukašenka Baltarusijoje (p. 234). Tokie palyginimai parodo akivaizdų autoriaus angažuotumą ir menkina monografijos mokslinę vertę, kaip ir autoriaus pomėgis vertinimus pateikti ne savo išvadomis, bet jo nuomonę atitinkančiomis kitų autorių citatomis.

Taip pat monografijoje nemažai netikslumų, nekritiško požiūrio į šaltinius ir net tendencingų įvykių traktavimo. Pavyzdžiui, rašydamas apie K. Prunskienės ir R. Ozolo susitikimą su Kauno deputatais, autorius mini „naujalietuvius“ (p. 212), o turėtų būti „jaunalietuviai“, t. y. organizacijos „Jaunoji Lietuva“ atstovai. Taip pat 1991 m. sausį prosovietinės organizacijos „Jedinstvo“ suorganizuotas mitingas prie parlamento traktuojamas kaip kainomis pasipiktinusių žmonių mitingas (p. 213–214). Be to, p. 230 rašoma apie 1991 m. vykusį bombų sprogimą Šiaulių arenoje, toje vietoje, kur turėjo sėdėti A. Brazauskas ir Č. Juršėnas, tačiau Šiaulių arena pastatyta 2007 metais, o apie pasikėsinimą į A. Brazausko gyvybę nerašė to meto spauda. Neteisingai aprašytas savanorių maištas Kaune (p. 306). Jonas Maskvytis niekada nebuvo V. Landsbergio asmens sargybinis – per 1991 m. sausio įvy-

⁷ Tamošaitis, M. *Didysis apakimas. Lietuvių rašytojų kairėjimas 4-ajame XX a. dešimtmetyje*. Vilnius, 2010.

kius jis buvo vienas iš Aukščiausiosios Tarybos gynėjų. Šalininkų jis netelkė, o kelios savanorių kuopos į mišką pasitraukė todėl, kad buvo paskelbtas įsakymas iš savanorių kuopų paimti ginklus ir sukrauti juos batalionų saugyklose. Maištaujančių savanorių tikslas buvo išlaikyti ginklus kuopų saugyklose, kad jie būtų po ranka iškilus pavojui. Politinių reikalavimų niekas nekėlė – savanoriai norėjo, kad būtų atšauktas minėtas įsakymas, o ši maištą politizavo žurnalistai ir politikai⁸.

Rašydamas apie kraštutinių dešiniųjų „kryžiaus žygį“ prieš LDDP (p. 220) arba A. Brazausko „juodinimą“ (p. 223) M. Tamošaitis remiasi laikraščių „Tiesa“ ir „Lietuvos rytas“ publikacijomis, tačiau jų necituoja ir nepateikia pavyzdžių.

Autoriui nepavyko atskleisti A. Brazausko veiklos I Vyriausybėje, per mažai dėmesio skirta jo kaip prezidento veiklos užsienio politikos srityje analizei. Kai kur autorius prieštarauja savo anksčiau parašytiems teiginiams. Pavyzdžiui, p. 354 pripažįstama, kad A. Brazausko vadovaujamai partijai stigo kairiųjų vertybių palaikymo, o p. 355 rašoma, kad „pagal turėtą autoritetą, nuveiktus darbus“ A. Brazauskas gali būti sulyginamas su LSDP veikėjais Andriumi (monografijoje klaidingai parašytas vardas „Audrius“) Domaševičiumi ar Steponu Kairiu. A. Domaševičius ir S. Kairys buvo ne tik LSDP kūrėjai, bet ir ideologai, o A. Brazauskas buvo realistas pragmatikas, siekiantis, kad jo partija neišnyktų ir neprarastų įtakos. Jis negyveno socialdemokratinėmis idėjomis ir taip atkakliai negynė socialdemokratinų vertybių, kaip jas gynė S. Kairys. Knygoje, ypač antroje jos dalyje, šaltiniai naudojami nekritiškai, bet pateikiami kaip iliustracijos iš anksto suformuotiems teiginiams pagrįsti, o A. Brazausko teigiamam įvaizdžiui nepalankūs faktai, kaip „Alytaus tekstilės“, „Draugystės“ viešbučio ir „Alitos“ privatizavimo skandalai, menkinami, nors sutinkama, kad tai pakenkė jo autoritetui (p. 351).

⁸ *Lietuvos valsčiai. Babtai*. Alvydas Pangonis. Babtų savanoriai valstybės atkūrimo metu. Vilnius, 2017, p. 629.

Vargu ar galima sutikti su išvada, kad A. Brazauskas, anksti tapęs komjaunuoliu (16 metų) ir komunistų partijos nariu (26 metų), nebuvo tuometinis ideologinis aktyvistas vien tik remiantis tuo, kad dienoraštyje nieko nebuvo paminėta apie ketinimą stoti į komjaunimą. Kitoje išvadoje autoriai rašo, kad, jei būtų priimtas A. Brazausko siūlytas nepriklausomybės kelias laikantis „žingsnis po žingsnio“ taktikos, nepriklausomybės kaina būtų buvusi mažesnė. Autoriai nesvarsto, kad būtent dėl drąsių Lietuvos veiksmų Estijai ir Latvijai susidarė palankios sąlygos atgauti nepriklausomybę be aukų. Monografijoje pripažįstama, kad A. Brazauskas su savo partijos bičiuliais pasinaudojo vidiniais Sąjūdžio nesutarimais, sužlugdė desovietizacijos įstatymo priėmimą ir, išnaudoję A. Brazausko populiarumą, 1992 metais laimėjo rinkimus į Seimą. Knygoje abejojama, ar desovietizacija būtų sėkmingai įgyvendinta, nes būtų reikėję rasti naujų žmonių, kurie būtų galėję pakeisti komunistus, kaip buvo padaryta VDR, atsiuntus žmonių iš VFR (p. 226). Taip pat daroma prielaida, kad, jei nebūtų atsiskyrusi nuo SSKP, po nepriklausomybės paskelbimo LKP būtų buvusi uždrausta. Gaila, kad nebuvo plačiau pasvarstyta, kiek Lietuvai pakenkė buvusių komunistų siekis išlikti valdžioje ir desovietizacijos įstatymo nepriėmimas, pavyzdžiui, palyginus Lietuvos ir Estijos pažangą.

Monografijos autoriams nepavyko objektyviai įvertinti A. Brazausko asmenybės. Knygoje A. Brazauskas sovietmečiu parodytas ambicingu karjeristu, neturinčiu sentimentų komunistinei ideologijai, kuris nepriklausomoje Lietuvoje tapo Sąjūdžio supriešintos visuomenės taikytoju, kairiųjų jėgų vienytoju ir demokratijos garantu, padėjusiu Lietuvai išvengti analogiško Baltarusijai A. Lukašenkos režimo. Taip autoriai prisideda prie A. Brazausko kulto kūrimo ir buvusių sovietinių nomenklatūrininkų atsiminimuose skleidžiamo mito „ir tada dirbome Lietuvai“ įtvirtinimo.

Tikimės, kad ši monografija paskatins diskusiją ir paakins kitus istorikus imtis išsamių šios temos tyrimų.